
ФІНАНСИ. ПОДАТКИ. КРЕДИТ

УДК 336.1:352

І. С. ВОЛОХОВА,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Одеського національного економічного університету*

ПРОБЛЕМИ РОЗПОДІЛУ ВИДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ РІВНЯМИ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Досліджено проблеми розподілу видаткових повноважень між органами влади. Доведено, що кількість зовнішніх споживачів, рівень значущості для країни і територій, а також можливість економії за рахунок масштабів виробництва визначають той рівень влади, який здатний найефективніше забезпечити населення суспільними благами.

Ключові слова: суспільні блага, місцеве самоврядування, видаткові повноваження, місцеві бюджети, видатки, територіальні фінанси.

I. S. VOLOKHOVA,
*Cand. of Econ. Sci.,
Assoc. Professor of the Chair of Finances,
Odesa National Economic University*

PROBLEMS OF THE DISTRIBUTION OF EXPENDITURE AUTHORITIES BETWEEN POWER LEVELS IN UKRAINE

The problems of the distribution of expenditure authorities between the power bodies are studied. It is proved that the number of external consumers, the level of significance for a country and territories, and the possibility to save at the expense of the scales of production determine a power level that can provide the population with public benefits in the most efficient way.

Keywords: public benefits, local self-government, expenditure authorities, local budgets, expenditures, territorial finances.

Відродження в Україні системи територіальних фінансів потребує цілого комплексу дій, спрямованих на децентралізацію у сфері управління державою, розробку теоретичних положень щодо ефективного розподілу видаткових повноважень між державними органами влади та органами місцевого самоврядування, а також на їх практичну реалізацію. Розподіл видаткових повноважень за вертикаллю управління державою є першочерговим заходом, він впливає на обґрунтування концептуальних підходів до розподілу дохідних повноважень між рівнями влади та проведення фінансового вирівнювання територій.

В Україні, проголошеній незалежною і демократичною державою, досі не діє місцеве й регіональне самоврядування, не існує чіткого розподілу видаткових повноважень. Видатки, що не враховуються під час визначення обсягів міжбюджетних трансфертів, а також надаються за рахунок власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, здійснюються за єдиними державними нормами та нормати-

вами, які не беруть до уваги місцеві умови надання суспільних благ і преференції населення. Тобто видаткові повноваження здійснюються неефективно.

Серед науковців, які розглядають проблеми функціонування місцевих фінансів, можна виділити В. Андрущенко, О. Кириленко, І. Луніну, В. Опаріна, К. Павлюк, Ю. Пасічника, О. Сунцову, М. Тарасенко, В. Федосова, О. Чернявського, С. Юрія. Проте зазвичай у своїх працях вони аналізують питання створення стійкої фінансової бази органів місцевого самоврядування, розподілу дохідних джерел і видатків між рівнями бюджетної системи, диверсифікації доходів місцевих бюджетів, реформування системи фінансового вирівнювання території тощо.

Залишаються недостатньо дослідженими проблеми розподілу видаткових повноважень між рівнями влади, визначення економічно ефективного обсягу прав суб'єктів місцевого самоврядування в особі жителів територіальної громади та органів місцевого самоврядування з питань фінансування делегованих і власних повноважень щодо надання суспільних благ.

В Україні поділ повноважень органів місцевого самоврядування на власні та делеговані передбачено Конституцією України та Законом України “Про місцеве самоврядування” (далі — Законом). При цьому Конституція залишає поза увагою їх значення та перелік, а Законом лише регламентується визначення делегованих повноважень: з боку органів виконавчої влади — наданих органам місцевого самоврядування, з боку органів місцевого самоврядування — наданих відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних чи обласних рад*.

Глава 2 цього Закону (ст. 27–40) визначає власні та делеговані повноваження виконавчих органів сільських, селищних і міських рад стосовно соціально-економічного та культурного розвитку, планування та обліку; бюджету, фінансів і цін; управління комунальною власністю; житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва; освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; соціального захисту населення; зовнішньоекономічної діяльності; оборонної діяльності; вирішення питань адміністративно-територіального устрою; законності та правопорядку; охорони прав, свобод і законних інтересів громадян тощо. Цим Законом не встановлено перелік суспільних благ, забезпечення якими належить до власних і делегованих повноважень. Його положення мають надто загальний характер, наголошують на гарантуванні прав місцевого самоврядування, одночасно посиляючись на межі законодавства. Так, відповідно до п. 1 ст. 16, органи місцевого самоврядування наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть за це відповідальність.

Норми окремих статей Закону вписані відповідно до європейських стандартів самоврядування (наприклад, ст. 4 Європейської хартії місцевого самоврядування**), але одночасно нагадують про необхідність дотримання положень інших законів, які зводять нанівець самостійність органів місцевого самоврядування. Їм дозволено лише підписувати бюджет територіальної громади, який складено за посередництва або органів державної виконавчої влади на місцях, або власних виконавчих органів, що мають подвійне підпорядкування: органу місцевого самоврядування та

* Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — ст. 1.

** Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15 липня 1997 р. № 452/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 38. — ст. 249.

вищому за рівнем органу державної виконавчої влади, перебуваючи під постійним фаховим наглядом. Виконують місцевий бюджет ті самі суб'єкти, що брали участь у його складанні. Вони формують звіт про його виконання та подають на затвердження органу місцевого самоврядування.

Постійний нагляд при цьому не порушує положення ст. 20 Закону, де зазначається, що державний контроль над діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі і в межах їх повноважень, а також у спосіб, передбачений Конституцією і законами України. Він не повинен призводити до втручання органів державної влади у процес здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень*.

Основний носій функцій і повноважень місцевого самоврядування – населення – взагалі залишається поза бюджетним процесом і процесом виробництва суспільних послуг. Жителі територіальних громад позбавлені права голосу як споживачі суспільних благ, надання яких монополізували органи державної влади.

В Україні досі не створено регіонального самоврядування з набором власних і делегованих повноважень. Поділ завдань і, відповідно, видатків на власні та делеговані широко використовується в науці та законодавстві розвинутих країн. Основний критерій процесу – не участь у розподілі міжбюджетних трансфертів, хоча це є очевидним, а наявність повних і виняткових повноважень з надання певних суспільних благ, тобто самоврядування.

Українські вчені вважають видатки на виконання власних повноважень такими, що не враховуються під час визначення міжбюджетних трансфертів, а видатки на виконання делегованих повноважень – такими, що враховуються [1; 2].

Існують окремі думки з приводу критеріїв визначення видаткових повноважень органів місцевого самоврядування. Так, І. Луніна стверджує, що розподіл повноважень з надання суспільних благ і послуг здійснюється з урахуванням кола користувачів і можливих “зовнішніх ефектів” [3]. Зарубіжні ж учені серед критеріїв розподілу завдань між рівнями державної влади виділяють ареали доступності і корисності суспільних благ. Враховуються також зовнішні ефекти від їх надання [4; 5]. На думку А. Чернявського та Є. Качанової, економічними критеріями визначення функцій муніципалітетів є вид наданої послуги, територіальний рівень, на якому вона пропонується, та фінансова оцінка пропозиції [6; 7].

На наш погляд, крім територіального рівня надання суспільних благ, який ми окреслюємо як ареал первинної корисності, необхідно враховувати ступінь їх значущості для територіальної одиниці та країни, який визначається ареалом вторинної корисності. Тобто вигоду отримують не тільки безпосередні споживачі, а й інші особи (наприклад, у сфері загальної середньої освіти – це учні, або ареал первинної корисності, та працедавці, або ареал вторинної корисності). Доцільно також до економічних критеріїв розмежування повноважень з надання суспільних благ (видаткових повноважень) віднести можливості економії за рахунок масштабів виробництва.

Власні видаткові повноваження органів місцевого та регіонального самоврядування слід формувати відповідно до зазначених економічних критеріїв. Ті з них, які не відповідають заданим критеріям, є повноваженнями органів державної влади. Вони можуть бути делеговані органам територіального самоврядування або фінансуватися за рахунок коштів центрального бюджету країни.

* Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – ст. 170.

Розглянемо динаміку структури видатків місцевих бюджетів України, яка показує зміни в структурі видаткових повноважень органів місцевого самоврядування (табл.).

**Динаміка структури видатків
місцевих бюджетів України у 1936–2011 рр. ***

(%)

Видатки	Роки						
	1936	1950	1965	1980	1985	2002	2011
Усього.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
На народне господарство (економіку та ЖКГ).....	17,4	14,7	25,6	29,2	33,5	10,7	11,4
у тому числі:							
ЖКГ.....	9,2	7,9	18,6	21,0	20,6	4,9	4,6
промисловість і будівництво.....	3,3	1,6	0,8	1,4	1,0	0,0	0,1
сільське господарство.....	2,2	2,2	2,3	2,3	8,3	0,1	0,1
На соціально-культурні заходи.....	63,7	73,8	66,0	60,3	56,6	70,7	80,9
у тому числі:							
освіта.....	42,7	46,0	38,1	32,6	31,1	26,3	32,6
охорона здоров'я, спорт.....	19,4	26,4	26,0	25,8	23,7	22,4	22,3
соціальне забезпечення.....	1,5	1,4	1,9	1,7	1,8	19,4	23,1
На управління.....	11,1	8,4	2,4	2,3	2,0	6,2	5,5
Інші.....	7,8	0,7	0,7	3,3	3,4	1,8	0,7
Кошти, передані до республіканського бюджету (міжбюджетні трансферти).....	0,0	2,4	5,3	4,9	4,5	10,6	1,5

* Складено за даними Державної казначейської служби України та [8].

На особливу увагу заслуговує суттєве зростання частки видатків на соціальне забезпечення, що характеризується малою кількістю зовнішніх споживачів, значним ареалом вторинної корисності та можливістю відчутної економії за рахунок масштабів виробництва цього суспільного блага. Надання його делеговано органам місцевого самоврядування. Навпаки, питома вага видатків з надання місцевих та регіональних благ (на економіку та ЖКГ) відчутно знизилась. Отже, можна зробити висновок, що розподіл видаткових повноважень з надання суспільних благ за часів Радянської влади був кращим, ніж сучасний. Він більше відповідав критеріям розподілу за ареалами первинної корисності (кількістю зовнішніх споживачів), вторинної корисності (рівнями значущості для країни та територій) та можливістю економії за рахунок масштабів виробництва. Тобто в сучасній Україні збільшилися видатки місцевих бюджетів на виконання делегованих повноважень.

Українські науковці обмежують свої дослідження обсягу видаткових повноважень структурою видатків місцевих бюджетів, співвідношенням часток їх власних та делегованих видатків. У розвинутих же країнах обґрунтовується необхідність детального дослідження видаткових повноважень для субцентральних урядів з приводу головної політики, основних аспектів надання суспільних благ, бюджетних витрат, визначення вхідних аспектів надання суспільних благ, проведення оцінки, моніторингу та еталонного тестування, встановлення та контролю стандартів. На думку зарубіжних учених, витрати субцентральних урядів регулюються або на них іншим чином впливає центральний уряд, тому лише частка витрат не дає відповідного уявлення про субцентральну видаткову автономію [9].

Цілком погоджуючись з необхідністю такого дослідження, пропонуємо класифікацію розподілу суспільних благ, видатків і видаткових повноважень між рівнями влади (рис.).

Класифікація розподілу суспільних благ, видатків і видаткових повноважень між рівнями влади

Складено автором

Суспільні блага можна розрізнити за рівнем територіального розміщення їх виробника або ареалом доступності для споживачів: абсолютно деконцентровані (рівномірно розміщені на територіальних одиницях одного рівня), відносно деконцентровані (вибірково розміщені на територіальних одиницях одного рівня),

концентровані (повністю — на одній території, частково — на декількох територіях). Відповідним чином концентруються або деконцентруються видатки та видаткові повноваження державних органів влади та органів місцевого або регіонального самоврядування.

Існування ареалу вторинної корисності суспільних благ (або їх значущості) може сягати меж усієї країни або виходити за них. Виробництво та надання їх суттєво впливають на загальний соціально-економічний розвиток держави, що зумовлює загальнодержавне значення благ. Такі суспільні блага ми визначаємо як централізовані. Решта суспільних благ є децентралізованими.

За рівнем установчої компетенції суспільні блага поділяються на ті, що пропонуються (встановлюються) централізовано, та ті, що пропонуються (встановлюються) децентралізовано. Централізована пропозиція суспільних благ означає законодавчу компетенцію центральної влади країни, яка включає право приймати рішення щодо обсягів виробництва, загального розміру витрат, їх матеріальних і фінансових норм і нормативів.

Децентралізована пропозиція суспільних благ, навпаки, передбачає права органів місцевого та регіонального самоврядування самостійно та незалежно визначати обсяг фінансування виробництва суспільних благ. Децентралізована установча компетенція може здійснюватися з широким залученням населення, громадських організацій, у тому числі органів самоорганізації населення. Тому її можна характеризувати як пряму демократичну децентралізовану компетенцію з виробництва суспільних благ. Вона можлива лише за умови набуття органом місцевого або регіонального самоврядування, який фінансує надання суспільних благ, безпосередніх прав приймати рішення щодо цього питання. В інших випадках децентралізована установча компетенція виробництва суспільних благ є бюрократичною.

Суспільні блага можна поділити на групи з урахуванням виконавчої компетенції, тобто органів, що виконують бюджет і прийняті норми та нормативи. Так, перша група — це блага, процес виробництва яких (виконання бюджетних призначень) здійснюється централізовано: органами державної виконавчої влади, у тому числі на місцях, на підставі доручень центру. До другої групи належать блага, виробництво (виконання бюджетних призначень) яких здійснюється децентралізовано, тобто власними виконавчими органами місцевого та регіонального самоврядування, самостійно і незалежно від центрального уряду. До процесу виконання також можуть бути залучені мешканці територіальних одиниць або ж він здійснюватиметься лише зусиллями виконавчої влади, тобто бюрократично.

Участь жителів територіальних громад у виробництві та наданні суспільних благ створить можливість досягти мети розподільчих відносин, тобто надати більше якісних суспільних благ за меншу ціну завдяки:

- досягненню прозорості процесу надання суспільних благ;
- досягненню рівності та справедливості під час перерозподілу фінансових ресурсів;
- проведенню стратегічного інтегрованого планування розвитку адміністративно-територіальної одиниці;
- правильному визначенню пріоритетів під час надання суспільних благ;
- моніторингу та контролю громадськості над процесом виробництва та наданням суспільних благ;
- додатковій мобілізації фінансових, матеріальних і трудових ресурсів громадськості та бізнесу;

– максимальному врахуванню потреб жителів територіальних громад;
– достовірній оцінці діяльності органів місцевого самоврядування та громадськості, у тому числі з метою врахування позитивного та негативного досвіду під час подальшого планування та розвитку.

Другу групу можна поділити на підгрупи залежно від децентралізованого або централізованого касового виконання бюджетних призначень, тобто касового виконання державними виконавчими органами або місцевими, а також регіональними виконавчими органами через банківську систему. Для першої групи допустимим є виключно централізоване касове виконання бюджету.

Цілком логічним буде припущення, що блага, виробництво яких пропонується (встановлюється) централізовано, будуть вироблені (виконані бюджетні призначення) також централізовано. Аналогічною є ситуація з благами, виробництво яких пропонується (встановлюється) децентралізовано.

Блага, видаткові повноваження та видатки також можна поділити на ті, які виробляються (здійснюються) під державним наглядом чи за фахового контролю. Такий поділ благ (видатків, повноважень) можна пов'язати з їх класифікацією на основі врахування місцевих або регіональних потреб, а також рівнів установчої та виконавчої компетенції. Децентралізовані (місцеві або регіональні) видатки мають здійснюватися лише під правовим наглядом з боку держави. У цьому випадку державна влада не контролює доцільність та ефективність витрачання фінансових ресурсів. Обмеження лише правовим наглядом визначає децентралізовані установчі та виконавчі компетенції виробництва суспільних благ.

Централізовані (загальнодержавні) блага (видатки, повноваження) виробляються (здійснюються) не тільки під правовим наглядом держави – органи державної влади забезпечують ще і постійний фаховий нагляд. У цьому випадку доцільними є централізовані установчі та виконавчі компетенції виробництва суспільних благ.

Досить часто зустрічається поділ видатків на обов'язкові та факультативні: залежно від обов'язків органу місцевого чи регіонального самоврядування надавати певні суспільні блага. Він не повторює жодного попереднього класифікаційного критерію та може бути доданий до загальної класифікації.

Класифікація поділу суспільних благ, видатків та видаткових повноважень між рівнями влади дає можливість ґрунтовно дослідити обсяг видаткових повноважень органів місцевого та регіонального самоврядування і розробити пропозиції з вирішення сучасних проблем їх розподілу між рівнями влади в Україні.

Так, власними благами, видатками, видатковими повноваженнями можуть бути лише децентралізовані (місцеві або регіональні) їх аналоги. Установчі та виконавчі компетенції з надання цих суспільних благ повинні бути тільки децентралізованими. За рівнем територіального розміщення виробника вони можуть бути як абсолютно, так і відносно деконцентровані. Надання цих благ має обмежуватися лише правовим наглядом з боку органів державної влади. При цьому виконується принцип фінансової децентралізації щодо досягнення відповідності в обсягах переданих повноважень стосовно здійснення видатків і мобілізації необхідних фінансових ресурсів для їх фінансування на тому рівні влади, який охоплює площу (ареал) доступності суспільного блага для споживачів. Також виконуватиметься її інший принцип щодо повної та виняткової відповідальності органів місцевого або регіонального самоврядування за виконання власної компетенції з надання суспільного блага.

У випадках, коли децентралізовані (місцеві або регіональні) блага, видатки, видаткові повноваження встановлюються та (або) виконуються централізовано і, відповідно, здійснюється постійний фаховий нагляд з боку держави, їх не можна назвати власними. Ми пропонуємо визначати їх як деконцентровані.

У Німеччині, наприклад, право комун на самоврядування поширюється тільки на власні завдання. Якщо держава делегує їм повноваження, отже, вона здійснює фаховий нагляд. Поряд з контролем законності можливе також втручання у прийняття управлінських рішень (перевірка доцільності), тому поширеною є назва “повноваження, які виконуються за вказівкою” [10]. Подібний досвід існує в багатьох розвинутих країнах. В Україні, навпаки, є такі суспільні блага, для яких ареал вторинної корисності від їх споживання не виходить за межі територіальної одиниці, однак вони встановлюються та (або) виконуються централізовано (наприклад, дошкільна, позашкільна освіта). У зв’язку з тим, що достатні повноваження з надання цих благ відсутні, їх не можна визначати як власні. Це обґрунтовує доцільність запровадження такої додаткової категорії, як деконцентровані видаткові повноваження.

Делеговані блага, видатки та видаткові повноваження є централізованими (загальнодержавними), право на їх виробництво, надання та здійснення делегується органами державної влади органам місцевого або регіонального самоврядування. Як правило, їх установчі та виконавчі компетенції є централізованими, при цьому з боку органів державної влади здійснюється постійний фаховий нагляд.

Висновки

Таким чином, з метою ефективного розподілу видаткових повноважень між рівнями влади в Україні мають бути враховані: ареал доступності суспільних благ, зовнішні ефекти, ареал вторинної корисності від надання суспільних благ населенню (їх значущість) та можливості економії за рахунок масштабів виробництва. За цими критеріями формуються власні та делеговані повноваження органів територіального самоврядування.

Власними видатковими повноваженнями можуть бути лише ті, які є децентралізованими (місцевими або регіональними); установчі та виконавчі компетенції з надання цих суспільних благ повинні бути тільки децентралізованими. За рівнем територіального розміщення виробника вони можуть бути як абсолютно, так і відносно деконцентровані. Видаткові повноваження з надання цих благ мають обмежуватися лише правовим наглядом з боку органів державної влади.

Інші видаткові повноваження є делегованими, виконуються органами територіального самоврядування на підставі державних норм і нормативів, перебувають під постійним фаховим контролем, фінансуються за рахунок закріплених джерел надходжень і міжбюджетних трансфертів.

Розглянуті питання є основою для подальших більш глибоких прикладних розробок, пов’язаних з необхідністю передачі органам місцевого самоврядування та жителям територіальних громад видаткових повноважень із надання суспільних благ, а також для доопрацювання деяких законодавчих норм, що створить передумови для подальшого системного реформування місцевих фінансів в Україні.

Список використаної літератури

1. *Сунцова О.О.* Місцеві фінанси : навч. посіб. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — С. 239.
2. *Тарасенко М.В.* Фінанси : навч. посіб. — Одеса : Пальміра, 2008. — С. 203–204.

3. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. – К. : Наукова думка, 2006. – С. 361.
4. Циммерманн Х. Муниципальные финансы : учеб. ; [пер. с нем.]. – М. : Изд-во “Дело и Сервис”. – 2003. – С. 68–73.
5. Стігліц Дж. Економіка державного сектора ; [пер. з англ.]. – К. : Основи, 1998. – С. 759–760.
6. Качанова Е.А. Реализация принципов регулирования расходных обязательств местного самоуправления в структуре расходов местных бюджетов России // Муниципалитет: экономика и управление. – № 1 (2). – 2012 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://municipal.uapa.ru/ru-ru/issue/2012/01/06/>.
7. Чернявский А.В. Расходные полномочия муниципалитетов и доходы муниципальных бюджетов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=483709#1>.
8. Ширкевич Н.А. Местные бюджеты. – М. : Финансы и статистика, 1991. – С. 73, 97, 107.
9. Bach S., Blochliger H., Wallau D. The spending power of sub-central governments: a pilot study // OECD Network on Fiscal Relations Across Levels of Government. – Paris. – 2009. – № 8. – P. 4–5.
10. Stimpfl H. Kommunale selbstverwaltung. München Bayrische Verwaltungsschule Körperschaft des öffentlichen Rechts. – Bonn : Bundesakademie für öffentliche Verwaltung im Bundesministerium des Innern, 1998. – S. 84, 94.

References

1. Suntsova O.O. *Mistsevi Finansy* [Local Finances]. Kyiv, Center of Educ. Liter., 2010 [in Ukrainian].
2. Tarasenko M.V. *Finansy* [Finances]. Odesa, Pal'mira, 2008, pp. 203–204 [in Ukrainian].
3. Lunina I.O. *Derzhavni Finansy ta Reformuvannya Mizhbudzhetykh Vidnosyn* [State Finances and Reformation of Interbudgetary Relations]. Kyiv, Naukova Dumka, 2006 [in Ukrainian].
4. Zimmermann H. *Munitsipal'nye Finansy* [Municipal Finances]. Moscow, Delo i Servis, 2003, pp. 68–73 [in Russian].
5. Stiglitz J.E. *Ekonomika Derzhavnogo Sektora* [Economics of the Public Sector]. Kyiv, Osnovy, 1998, pp. 759–760 [in Ukrainian].
6. Kachanova E.A. *Realizatsiya printsipov regulirovaniya raskhodnykh obyazatel'stv mestnogo samoupravleniya v strukture raskhodov mestnykh byudzhetrov Rossii* [Realization of the principles of control over expenditure obligations of a local self-administration in the structure of expenditures of the local budgets of Russia]. *Munitsipalitet: Ekonomika i Upravlenie – City Council: Economy and Administration*, No. 1 (2), 2012, available at: <http://municipal.uapa.ru/ru-ru/issue/2012/01/06/> [in Russian].
7. Chernyavskii A.V. *Raskhodnye polnomochiya munitsipalitetov i dokhody munitsipal'nykh byudzhetrov* [Expenditure authorities of the councils of cities and the incomes of municipal budgets], available at: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=483709#1> [in Russian].
8. Shirkevich N.A. *Mestnye Byudzhety* [Local Budgets]. Moscow, *Finansy i Statistika – Finances and Statistics*, 1991, pp. 73, 97, 107 [in Russian].
9. Bach S., Blochliger H., Wallau D. The spending power of sub-central governments: a pilot study. OECD Network on Fiscal Relations Across Levels of Government. Paris, 2009, No. 8, pp. 4–5.
10. Stimpfl H. *Kommunale selbstverwaltung*. München Bayrische Verwaltungsschule Körperschaft des öffentlichen Rechts. Bonn: Bundesakademie für öffentliche Verwaltung im Bundesministerium des Innern, 1998, S. 84, 94.

Стаття надійшла до редакції 29 квітня 2013 р.